

مرلو - پونتی

نیلور کارمن

ترجمہ مسعود علیا

- سرشناسه: کارمن، تیلور، ۱۹۶۵ - م.
عنوان و نام پدیدآور: مرلو - پونتی / تیلور کارمن؛ ترجمه مسعود علیا.
مشخصات نشر: تهران: ققنوس، ۱۳۹۰.
مشخصات ظاهری: ۳۶۰ ص.
شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۳۱۱-۹۲۲-۵
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
یادداشت: عنوان اصلی: Merleau-ponty, 2008
موضوع: مرلو-پونتی، موریس، ۱۹۰۸ - ۱۹۶۱ م.
موضوع: پدیده‌شناسی
موضوع: فلسفه جدید
شناسه افزوده: علیا، مسعود، ۱۳۵۴ -، مترجم
رده‌بندی کنگره: ۱۳۸۹ ک ۲۴۳۰/م ۲۴۳۰ B
رده‌بندی دیویی: ۱۹۲
شماره کتابشناسی ملی: ۲۲۴۷۷۷۲

این کتاب ترجمه‌ای است از:

MERLEAU-PONTY

Taylor Carman

Routledge, 2008

انتشارات ققنوس

تهران، خیابان انقلاب، خیابان شهدای ژاندارمری،

شماره: ۱۰۷، تلفن: ۴۰ ۸۶ ۴۰ ۶۶۴۰

تیلور کارمن

مرلو-پونتی

ترجمه مسعود علیا

چاپ اول

۱۶۵۰ نسخه

۱۳۹۰

چاپ شمشاد

حق چاپ محفوظ است

شابک: ۵ - ۹۲۲ - ۳۱۱ - ۹۶۴ - ۹۷۸

ISBN: 978 - 964 - 311 - 922 - 5

www.qoqnoos.ir

Printed in Iran

۹۰۰۰ تومان

فهرست

۹	مپاسگزازی.....
۱۱	اختصارات.....
۱۳	سالشمار زندگی.....
۱۵	مقدمه.....
۱۹	۱. زندگی و آثار.....
۲۲	۱. ادراک چه هست؟.....
۲۵	۲. نظر کردن از جایی.....
۳۲	۳. عوامل مؤثر در شکل‌گیری [اندیشهٔ مرلو-پونتی].....
۳۳	۱. پدیدارشناسی.....
۳۹	۲. روان‌شناسی گشتالت.....
۴۳	۴. زبان، نقاشی و سیاست.....
۴۸	خلاصه.....
۵۱	منابعی برای مطالعهٔ بیش‌تر.....
۵۳	یادداشت‌ها.....

۵۷	۲. قصدیت و ادراک
۵۸	۱. قصدیت چه هست؟
۶۶	۲. فراسوی تحویل‌های پدیدارشناسانه
۷۴	۳. ادراک چه نیست؟
۷۶	۱. احساس
۸۶	۲. حکم
۹۷	۴. گستره پدیداری
۱۰۳	۵. مسئله مالینوکس
۱۱۳	خلاصه
۱۱۵	منابعی برای مطالعه بیشتر
۱۱۷	یادداشت‌ها
۱۲۱	۳. بدن و جهان
۱۲۷	۱. بدن چه نیست؟
۱۴۰	۲. نظرگاه بدنی
۱۵۱	۳. شاکله بدنی
۱۶۱	۴. قصدیت حرکتی
۱۷۳	۵. تن و تقاطع
۱۸۸	خلاصه
۱۹۰	منابعی برای مطالعه بیشتر
۱۹۳	یادداشت‌ها
۲۰۱	۴. خود و دیگران
۲۰۴	۱. آرای هوسرل و سارتر درباره اذهان دیگر

۲۰۹.....	۲. همدلی و خودتنها انگاری.....
۲۱۹.....	خلاصه.....
۲۲۱.....	منابعی برای مطالعهٔ بیش تر.....
۲۲۲.....	یادداشت‌ها.....
۲۲۵.....	۵. تاریخ و سیاست.....
۲۳۰.....	۱. ادراک تاریخ.....
۲۴۵.....	۲. انحلال دیالکتیک.....
۲۵۸.....	خلاصه.....
۲۶۰.....	منابعی برای مطالعهٔ بیش تر.....
۲۶۱.....	یادداشت‌ها.....
۲۶۳.....	۶. دیدن و سبک.....
۲۶۶.....	۱. عمق آنچه دیدارپذیر است.....
۲۸۱.....	۲. زبان هنر.....
۲۹۲.....	۳. سزان و جهان او.....
۳۰۲.....	خلاصه.....
۳۰۴.....	منابعی برای مطالعهٔ بیش تر.....
۳۰۵.....	یادداشت‌ها.....
۳۰۷.....	۷. میراث و مناسبت.....
۳۰۸.....	۱. ساختارگرایی و ملکه.....
۳۱۵.....	۲. رفتارگرایی، شناخت‌گرایی و هوش مصنوعی.....
۳۲۳.....	۳. شناخت بدنمندان، ذهن امتداد یافته، اصالت وضع.....
۳۲۹.....	خلاصه.....
۳۲۹.....	منابعی برای مطالعهٔ بیش تر.....

۳۳۱	یادداشت‌ها
۳۳۵	شرح اصطلاحات
۳۳۹	کتابنامه
۳۵۳	نمایه

سپاسگزاری

دوستان و آموزگاران بسیاری مرا در فهم اندیشهٔ مرلو-پونتی و پدیدارشناسی یاری کرده‌اند، که از این بابت مرهون ایشان هستم. علاوه بر شرکت‌کنندگان نشست‌های سالانه در انجمن بین‌المللی مطالعات پدیدارشناسانه، مخصوصاً مایلم از لیدیا گیر،^۱ شان کلی،^۲ کمارین رمدن-رملوک،^۳ مارک راتال^۴ و دو خوانندهٔ ناشناس راتلج که نقد و نظر ارزندهٔ خویش را در بارهٔ دست‌نوشتهٔ کتاب بیان کردند سپاسگزاری کنم. به لحاظ فکری، مثل همیشه، بیش از هر کس دیگری مرهون برت دریفوس^۵ هستم.

از کالج بارنرد^۶ بابت مساعدتی که در مدت مرخصی مطالعاتی‌ام در پاییز ۲۰۰۵ شامل حالم کرد سپاسگزارم. همچنین از ویراستارانم، براین لیتر^۷ و تونی بروس،^۸ به خاطر یاری و شکیباییشان در مدت نسبتاً مدیدی که صرف نوشتن این کتاب کرده‌ام قدردانی می‌کنم.

1. Lydia Goehr

2. Sean Kelly

3. Komarine Romdenh-Romluk

4. Mark Wrathall

5. Bert Dreyfus

6. Barnard College

7. Brian Leiter

8. Tony Bruce

اختصارات

هوسرل

- Id I* *Ideen, Erstes Buch*
Id II *Ideen, Zweites Buch*
Id III *Ideen, Drittes Buch*

مرلو - پونتی

- AD* *Les Aventures de la dialectique / Adventures of the Dialectic.*
HT *Humanisme et terreur. Essai sur le problème communiste / Humanism and Terror: An Essay on the Communist Problem.*
N *La Nature: Notes, Cours du Collège de France / Nature.*
OE *L'Oeil et l'esprit / "Eye and Mind," in The Primacy of Perception / "Eye and Mind," in The Merleau-Ponty Aesthetics Reader.*
PM *La Prose du monde / The Prose of the World.*
PP *Phénoménologie de la perception / Phenomenology of Perception (1962) / Phenomenology of Perception (Routledge Classics Edition) (2002).*

- RC *Résumés de cours, Collège de France 1952-1960. / "Themes from the Lectures at the Collège de France, 1952-1960." In Praise of Philosophy and Other Essays.*
- S *Signes / Signs / The Merleau-Ponty Aesthetics Reader.*
- SC *La Structure du comportement / the Structure of Behavior.*
- SNS *Sens et non-sens / Sense and Non-Sense / The Merleau -Ponty Aesthetics Reader.*
- VI *Le Visible et l'invisible / The Visible and the Invisible.*

سالشمار زندگی

تولد در روشفور - سور - میر ^۱ واقع در فرانسه.	۱۹۰۸
تحصیل در دانشسرای عالی (اکول نرمال سوپریور) در پاریس.	۱۹۲۶ - ۳۰
خدمت نظام.	۱۹۳۰ - ۳۱
تدریس در دبیرستان بوو ^۲ .	۱۹۳۱ - ۳۳
برخورداری از بورس تحقیقاتی صندوق ملی علوم، در پاریس.	۱۹۳۳ - ۳۴
تدریس در دبیرستان شارتر ^۳ .	۱۹۳۴ - ۳۵
تدریس در دانشسرای عالی به عنوان مربی؛ شرکت در درس‌های گروویچ ^۴ در باره روان‌شناسی گشتالت.	۱۹۳۵ - ۳۹
تحویل رساله ساختار رفتار ^۵ (رساله تکمیلی).	۱۹۳۸
فراخوان به خدمت و انجام وظیفه به عنوان ستوان در هنگ پنجم پیاده‌نظام و در کادر اداری لشکر پنجاه و نهم پیاده‌نظام سبک.	۱۹۳۹ - ۴۰
تدریس در دبیرستان کارنو ^۶ واقع در پاریس.	۱۹۴۰ - ۴۴

1. Rochefort-Sur-Mer

2. Beauvais

3. Chartres

4. Gurwitsch

5. *The Structure of Behavior*

6. Carnot

- انتشار ساختار رفتار. ۱۹۴۲
- انتشار پدیدارشناسی ادراک؛^۱ دریافت درجه دکتری؛ راه اندازی نشریه
له تان مدرن^۲ به همراه سارتر و دو بووار. ۱۹۴۵
- انتصاب به عنوان دانشیار و ارتقا به مقام استادی فلسفه در دانشگاه
لیون. ۱۹۴۵ - ۴۸
- انتشار انسان گرایی و ارباب.^۳ ۱۹۴۷
- انتشار معنا و بی معنایی.^۴ ۱۹۴۸
- استاد روان شناسی کودک و تعلیم و تربیت در دانشگاه سوربن. ۱۹۴۹ - ۵۲
- انتصاب به استادی کرسی فلسفه در کولژ دو فرانسه. ۱۹۵۲
- انتشار در ستایش فلسفه؛^۵ مشاجره با سارتر؛ استعفا از هیئت تحریریه
له تان مدرن. ۱۹۵۳
- انتشار ماجراهای دیالکتیک.^۶ ۱۹۵۵
- انتشار نشانه ها.^۷ ۱۹۶۰
- درگذشت بر اثر حمله قلبی، سوم مه. ۱۹۶۱
- انتشار دیدارپذیر و دیدارناپذیر^۸ و «چشم و ذهن» پس از مرگ
نویسنده. ۱۹۶۴
- انتشار نثر جهان^۹ پس از مرگ نویسنده. ۱۹۶۹

1. *Phenomenology of Perception*

2. *Les Temps modernes* (دوژگار نو)

4. *Sense and Non-Sense* 5. *In Praise of Philosophy*

6. *Adventures of the Dialectic*

8. *The Visible and the Invisible*

3. *Humanism and Terror*

7. *Sigis*

9. *The Prose of the World*

مقدمه

مرلو-پوتی یکی از جذاب‌ترین و نوآورترین فیلسوفان قرن بیستم بود. ماندگارترین افادات او به فلسفه در زمینه نظریه ادراک - یا به بیان دقیق‌تر، آن‌چنان‌که عنوان شاهکارش می‌گوید، در زمینه پدیدارشناسی ادراک - است. با وجود این‌که خلاصه کردن مهم‌ترین و ماندگارترین بصیرت‌های مرلو-پوتی در چند صفحه کاری ناممکن است، چهار نکته اصلی ارزش آن را دارند که در همین ابتدا محل تأکید قرار گیرند.

نکته اول این‌که، به اعتقاد مرلو-پوتی، ادراک رویداد یا حالتی در ذهن یا مغز نیست، بلکه کل رابطه بدنی [یا جسمانی] موجود زنده با محیط خویش است. ادراک، همان‌طور که روان‌شناسی به نام جی. جی. گیسون^۱ در رویکرد بوم‌شناختی به ادراک دیداری^۲ می‌گوید، پدیداری است «بومی» [یا «محیطی»]. نتیجه این‌که بدن را نمی‌توان صرفاً یک حلقه علی صرف در زنجیره‌ای از رویدادها دانست که منتهی به تجربه ادراکی می‌شود. به جای آن، بدن مقوم ادراک است، که اساسی‌ترین - و در نهایت ناگزیرترین - افق آن چیزی است که

1. J. J. Gibson

2. *The Ecological Approach to Visual Perception*

مرلو-پوتتی، به پیروی از هایدگر، «در جهان بودن» (être au monde) ما می‌نامد. بنابراین، وجود ما انسان‌ها عمیقاً با وجود اشیا فرق دارد، زیرا این وجود نه صرف واقع شدن ما در میان چیزها بلکه سکئی فعالانه و هوشمندانه ما در قسمی محیط است.

نکته دوم این‌که ادراک دقیقاً از آن رو که پدیداری بدنی است ذاتاً متناهی و نظرگاهی^۱ [یا وابسته به نظرگاه] نیز هست: مرلو-پوتتی می‌گوید بدن من «نظرگاه من به روی جهان» است (PP 85/70/81). نظرگاه ادراکی، گرچه ممکن است بدیهی به نظر برسد، امری مرموز و مبهم است و آسان به وصف در نمی‌آید. به طور مثال، این نظرگاه نه متقارن^۲ است نه هندسی، بلکه به طرز ملموسی متکی بر ساختارها و قابلیت‌های بدن است. من تنها از طریق در جهان بودن می‌توانم نظرگاهی به روی جهان داشته باشم: تنها از آن رو می‌توانم محیط را ادراک کنم که قادرم در آن سکئی بگزینم. به علاوه، همان‌طور که مرلو-پوتتی در آثار متأخرش می‌گوید، در جهان بودن من خود در گرو از جهان بودن من، است: برای آن‌که بینم باید دیدارپذیر [یا دیدنی] هم باشم؛ من و جهان باید «تن» (chair) یکسانی داشته باشیم:

این‌که بگوییم بدن می‌بیند، در کمال تعجب چیزی جز این گفته نیست: بدن دیدارپذیر است. وقتی در باره مراد خویش از گفتن این‌که بدن است که می‌بیند تأمل می‌کنم، چیزی جز این پیدا نمی‌کنم. بدن در فعل دیدن، «از جایی»... دیدارپذیر است.

(VI 327/273-74)

تلقی ادراک به صورت در جهان بودنی که صبغه بدنی دارد مخالفت اساسی با تمایزگذاری‌های سنتی میان سوژه و ابرژه، درون و برون، ذهنی و جسمی، و ذهن و جهان است. این‌که بگوییم بدن ما، از این جهت که همزمان می‌بیند و دیده

1. perspectival

2. symmetrical

می‌شود، باید از همان تنی باشد که جهان از آن است، تردیدافکنی در تقدم آگاهی و تمایز بین نظرگاه اول شخص و سوم شخص است که خود مرلو-پوتی در پدیدارشناسی ادراک آن را مسلم گرفته بود. ما حتی قبل از داشتن نظرگاهی که می‌توانیم آن را متعلق به خودمان بدانیم، همواره از پیش در نوعی اتحاد و انبازي ناخودآگاه با جهان به سر می‌بریم که ضرورتاً جهان حس و حس‌پذیری، لمس و لمس‌پذیری، دیدن و دیده شدن است. ادراک پدیداری بدنی است، بدن وابسته به نظرگاه است، و نظرگاه - مثل معجزه‌ای - از خود خیمه جهان سر بر می‌آورد: «بدن من تنها از آن رو می‌بیند که خود بخشی است از امر دیدارپذیر که این بدن در آن می‌شکفت» (54-201/153 VI).

نکته سوم این که سردرگمی و خلط مفهومی در باره ادراک تا حدودی به صورت اثر طبیعی و چه بسا اجتناب‌ناپذیر گرایش حیاتی‌ای ادامه دارد که در خود ادراک وجود دارد؛ یعنی غرق شدن ما در جهان، روی داشتن ما به اعیان و، بنابراین، انحراف نظام یافته توجه ما از تجربه خودمان. این حالت تصادف محض نیست، زیرا «ذات آگاهی این است که پدیدارهای خودش را فراموش می‌کند» (71/58/67 PP)؛ «ادراک خودش را از خودش پنهان می‌دارد» (266/213 VI). ادراک مثل گردبادی، پیوسته ما را به سوی جهان می‌راند و از خود دور می‌کند و به این ترتیب، همان‌طور که غالباً در فلسفه اتفاق می‌افتد، ما خودمان را فراموش می‌کنیم. پس عجیب نیست که برای فیلسوفان و روان‌شناسان، توصیف روشن ادراک یا حتی روشن‌اندیشی در باره آن بسیار دشوار بوده است، زیرا این جزئی از سرشت ادراک است که اندیشه‌ای را که می‌خواهد به آن بیندیشد به سمت دیگری منحرف می‌سازد.

و نکته آخر این که مرلو-پوتی طرحی بلندپروازانه، ولی نامنظم و ناقص، در پیش می‌گیرد: گسترش بصیرت‌های پدیدارشناسانه‌اش تا فراسوی ادراک حسی تا این بصیرت‌ها شرحی عام در باره ساختار نظرگاهی هر گونه تجربه و فهم بشری به دست دهند.

ادراک اساسی‌ترین حالت در جهان بودن ماست، و بدن سوژه نهایی و پایدار همه نظرگاه‌هایی است که علی‌الاصول در دسترس ما قرار دارند. نظرگاه بدنی بنیادگذار و شکل‌دهنده فرهنگ، زبان، هنر، ادبیات، تاریخ، علم و سیاست است. مشخصه کردار بشر در همه حوزه‌ها، به درجات کم‌تر یا بیش‌تر، وجه بدنی آن، جهت‌گیری نظرگاهی‌اش، و گرایش ذاتی آن به منحرف شدن از خود و خودفراموشی است.

به عقیده مرلو-پوتی، ادراک پدیداری است ذاتاً و اساساً بدنی، نظرگاهی، منحرف‌شونده از خویش و علی‌الاصول قابل‌تعمیم به همه جوانب وضع بشر. این بصیرت‌ها کلید سر در آوردن از کل کار اوست. کار مرلو-پوتی مجموعه‌ای است که از محدوده مسائل متافیزیک، معرفت‌شناسی و نظریه ادراک - رشته‌های فرعی کمابیش تخصصی که افادات فلسفی عمده‌اش به آن‌ها مربوط می‌شوند - فراتر می‌رود و روان‌شناسی، زیست‌شناسی، فرهنگ، زبان، نقاشی، تاریخ و سیاست را نیز در بر می‌گیرد. آثاری که از او منتشر شده است طیف گسترده‌ای از رشته‌ها و موضوعات را شامل می‌شود؛ با این حال، اندیشه‌های مرلو-پوتی، با اشاره مستمرشان به مضامین مربوط به بدن، ادراک و اگزستانس که در آغاز الهام‌بخش او بودند، همواره به شکل بارزی دست در دست هم دارند.